

Kalnų trauka lieka visam gyvenimui

„Man visada buvo svarbus atradėjo jausmas, kurį dažniausiai pajusdavau kalnuose, ypač tada, kai su bendražygiais įkopdavome į bevardę viršukalnę ir jai suteikdavome lietuviškus vardus“, – teigia vienas žinomiausių Lietuvos alpinistų, 84 metų vilnietis Vilius ŠADUIKIS. Jis buvo tarp tų, kurie pirmieji Pamyro viršukalnėse 1964 m. įamžino Čiurlionio, Donelaičio ir Lietuvos vardus.

Kai labai nori, laiko randi

Laikas negailestingas žmogaus atžvilgiu, o kalnams jis – nė motais. Jie kaskart traukia norinčius į juos įkopti entuziastus. Pirmiečiai, suteikę viršukalnėms vienokius ar kitokius vardus, deja, sensta, o tie jų sudėtingi ir rizikingi kopimai lieka tik alpinistų įamžintose nuotraukose, filmuose, ir žinoma, sapnuose. Tai, kad dažnai sapnuoja kalnus, kuriuose teko patirti ne tik su niekuo nepalyginamo džiaugsmo, pergalės akimirkų, bet ir rizikuoti savo bei bendražygių gyvybe, patvirtino ir alpinizmo veteranas Vilius.

Atkaklumą ir užsispyrimą ieškoti naujų viršukalnių į devintą dešimtį įkopęs senjoras tik patvirtina savo pavyzdžiu. „Kai labai ko nors trokšti, laiko atrandi, nes antraip nerimas nuo tavęs neatstos“, – sako pašnekovas. Šios taisyklės jis laikėsi nuo pat jaunystės, taip pat ir vėliau, kai baigęs Kauno politechnikos instituto (dabar – Kauno technologijos universitetas) Mechanikos fakultetą darbavosi vadovaujančiuose postuose iš pradžių pramonės montavimo, vėliau Vilniaus šilumos tinklų ir energetikos srityse.

Alpinizmas ir profesiniai dalykai papildė vienas kitą. Viliui teko būti ir alpinistų, ir energetikų senjorų klubų steigėju bei prezidentu. 2003 m. sostinėje pašnekovo iniciatyva buvo įsteigtas Lietuvos energetikos muziejus, kuris tapo svarbiu palikimu dabarčiai ir ateičiai. Darbštuolis taip pat inicijavo vienuolikos tomų žinyno „Lietuvos energetika“ išleidimą.

Lietuviški vardai Pamyro kalnuose

Susitikome sostinės Energetikos muziejuje, tačiau sutarėme kalbėtis tik apie kalnus ir apie tą atmintinę 1964-ųjų ekspediciją su bendražygiais į Pamyro kalnus, kur lietuviškais vardais pavadintos pirmosios viršukalnės. Tuomet Kazimiero Monstvilo vadovaujama dešimties lietuvių alpinistų ekspedicija, kurioje buvo ir V. Šaduikis, pietvakarinėje Pamyro dalyje išvydo išlakias bevardes viršukalnes. Tai ir buvo proga pagal tuo metu galiojančias geografines nuostatas suteikti joms lietuviškus vardus: Čiurlionio (5794 m), Donelaičio (5837 m) ir Lietuvos (6050 m). Taip pasaulio žemėlapyje atsirado pirmieji lietuviški kalnų akcentai.

„Mus ketveriais metais buvo aplenkę latvių ir estų alpinistai, kurie sugebėjo įkopti ir paskleisti pasauliui žinią apie savo šalį, viršukalnes pavadinę Latvijos ir Estijos vardais. Tuometinėmis sovietmečio sąlygomis tai buvo labai svarbu, o mes gerai suvokėme savo patriotinę misiją. Juk būdami lietuviai, negalėjome atsilikti nuo kitų. Tą ekspediciją Tadžikijoje, Šachdaros kalnagūbryje, palaikė ir finansavo mūsų krašto įstaigos, – prisimena alpinistas. – Viena viršukalnių pavadinta genialaus muziko ir dailininko M. K. Čiurlionio garbei todėl, kad tuomet minėjome jo gimimo 90-metį, o pati mintis taip pavadinti kilo, nes tarp ekspedicijos dalyvių buvo ir tuometinės konservatorijos rektorius Juozas Antanavičius bei keli muzikologai.“

Po 50 metų, 2014-aisiais, šis įvykis buvo pažymėtas tose pačiose Pamyro viršukalnių prieigose dar kartą surengtoje ekspedicijoje. Čia buvo prisiminti viršukalnių krikštatėviai, o į kalnus kopė nauji entuziastai.

Daugiau kaip 100 viršukalnių

„Mus, pirmakopius, tuomet į kalnus vedė ne vien sportiniai tikslai ar gamtos grožio paieškos, o patriotiniai jausmai. Buvo labai svarbu palikti lietuvišką pėdsaką, kad jis amžiams liktų įrašytas

žemėlapiuose“, – teigia V. Šaduikis.

Paties Viliaus įkopimų rikiuotėje – aštuonios lietuviškus vardus gavusios viršukalnės. Be minėtų trijų, taip pat įamžintos Vilniaus, Mažvydo, Vilniaus universiteto ir dar kelios įvairių kalnų karūnos. Beje, į naująsias Kirgizijos ir Lietuvos draugystės vardu jo pavadintą viršukalnę alpinizmo veteranas įkopė 2018 metais.

Nefiksuotu rekordu galima laikyti ir tai, jog V. Šaduikis paliko lietuviškų ženklų visų žemynų, išskyrus Antarktidą, aukščiausiuose kalnuose. Anot jo, toje savotiškoje kolekcijoje paženklintų viršukalnių yra gerokai per šimtą.

Daugybė prisiminimų apie kalnuose patirtus jausmus, kuriuos galima palyginti su vaikščiojimu skustuvo ašmenimis, yra verti ne tik išleistų su bendraautoriais knygų bei alpinizmo sporto trofėjų. V. Šaduikis yra tapęs daugkartiniu šios šakos Lietuvos ir Baltijos šalių čempionu.

Kalnai sutvirtina draugystę

Kopiant į viršukalnes užsimezgusi draugystė alpinistus sieja visą gyvenimą. Jie kartkartėmis susitinka prisiminti praeities žygių. Kai vienas iš pirmievių žygio dalyvių, fotomenininkas Romualdas Augūnas kartais rengia kalnų fotografijų parodas, ateina ir tie, kurie dar kruta ir nepamiršo kadaise patirtų įspūdžių.

Ir šiuo metu sostinės „Prospekto“ fotogalerijoje veikiančios R. Augūno parodos „Čiurlionis ir kitos viršūnės“ atidaryme susitiko keturi 1964 m. ekspedicijos dalyviai: Juozas Antanavičius, Boleslovas Binkauskas, V. Šaduikis ir parodos autorius.

Pasak Viliaus, protingai elgiantis kalnuose pavojų galima išvengti. Tai patvirtina ir faktas, kad iš dešimties žygeivių, su kuriais jis leidosi į minėtą žygį, nė vienas nežuvo, penki iki šiol tebėra gyvi... Vilius tuomet buvo jauniausias iš dalyvių – 23 metų.

Vidinis balsas kvietė į kalnus

Nuo Audronių kaimo Obelių valsčiuje, iš Rokiškio krašto kilęs V. Šaduikis augo kartu su seserimi Danute. Tėvai ūkininkai, bijodami tremties į Sibirą, pokaryje išsikraustė pas gimines į Vilniaus rajoną, o po kiek laiko apsigyveno Kaune. Tad Vilius čia baigė miesto 2-ąją vidurinę mokyklą. Trauką prie technikos iš mažens jautęs jaunuolis įstojo į tuometį Kauno politechnikos institutą, studijuodamas įsitraukė į turistų klubo veiklą.

„Kažkoks vidinis balsas mane kvietė į kalnus. Tai buvo tarsi užkoduota mano esybėje, nes norėjosi išbandyti savo raumenis, valią, galimybes aukštai kalnuose kvėpuoti ypatingu oru ir grožėtis tuo, ką matai aplinkui. Man, lygumų vaikui, norėjosi pabūti ten, kur plaukia debesys. O prisitaikyti prie kalnų aukščio diktuojamų sąlygų yra Dievo dovana“, – įsitikinęs alpinizmo aistringas.

Pasak Viliaus, išbandyti save viršukalnėse jį įkvėpė vienas Lietuvos alpinizmo pradininkų Gediminas Akstinas, įdomiai pasakodavęs apie kalnų didybę, trauką, ten patirtus išbandymus, rodydavęs įspūdingas nuotraukas. Deja, 1959 m. rugpjūčio 2 d. jis žuvo Kaukazo kalnuose, jo vardu pavadinta viršukalnė. Vilius prisiminė G. Akstino laidotuves Kaune, kuriose dalyvavo daugybė žmonių, taip pat Petrašiūnų kapinėse palaidotą žinomą alpinistą ir jo bičiulį Kastytį Zubovą – M. K. Čiurlionio vaikaitį.

Alpinizmas pagrįstai vadinamas pavojingu sportu. Tačiau žmonės nuo seno traukia tai, kas nepaliesta, kas sunkiai pasiekiamą, o ypač jeigu pavyksta patirti atradėjo džiaugsmą. Alpinizmo asas teigia, kad, nepaisant kalnuose patirtos rizikos įveikiant sudėtingas perėjas, neprognozuojamą sniego ir akmenų lavinų grėsmę, properšas, šaltį, jis randa tai, kas vadinama palaima.

Vilius prisimena ir vieną nutikimą kalnuose. „Kartą esu įsmukęs į plyšį. Kol lėčiau 80 metrų žemyn, laukdamas, kad virvė, kuria buvau prisirišęs, mane sulaikytų, toptelėjo mintis, kad dar ankstoka būtų pražūti – laukia žmona ir dukra, daug ko dar nepadariau... Laimei, sėkmingai grįžau į namus“, – dėsto pašnekovas.

Kalnų liga užkrėtė ir šeimą

„Gal kiek mažokai likdavo laiko šeimai, žmonai Elenai, kuri irgi buvo kelionių entuziastė, – prisipažįsta alpinizmo asas. – Deja, jau dvylika metų jos nebėra...“

Sutuoktinė buvo inžinierė statybininkė, o Vilius – energetikas. „Jau buvau gavęs paskyrimą į Vilnių, bet dažnai nuvažiuodavau į Kauno turistų klubą. Ten ir sutikau būsimą žmoną. Kai susipažinome, Elena kelis kartus mane lydėjo į kalnus. Karakole (miestas Tian Šanio kalnų papėdėje – red. past.) 1969-aisiais per alpiniadą buvome kartu, o kitais metais gimė dukra Jurga. Nuo tada žmona atsidavė šeimai. Kodėl mane taip traukia kalnai, ji puikiai suvokė, todėl išlydėdama į kalnus visada palinkėdavo: „Viskas bus gerai...“ Taip panašiai ir būdavo. Jos palaikymas man įstrigo visam gyvenimui. Tai – dvasiniai dalykai, kurių nepaaiškinsi“, – tikina alpinistas.

Šaduikių šeimoje užaugo trys dukros. Pirmagimė Jurga Baikauskienė – gydytoja, susilaukė sūnaus ir dukros. Medikai Baikauskai gyvena netoliese, Pilaitėje, tad, kai tėvui reikia kokios nors pagalbos buityje ar bėdos su sveikata, dukters pagalba – čia pat. Dvynės Agnė ir Lina, anot jų tėčio, labai skirtingos: Agnė gyvena ir dirba Vokietijoje, aplanko dažniausiai per šventes ar vasarą, nes jos dvi dukros po mokslų užsienyje dirba Lietuvoje, o Lina tapo dailininke tekstilininke, ištėkėjusi už skulptoriaus Mariaus Zavacko, susilaukė trijų sūnų. Tad senelis Vilius turi septynis anūkus, kuriuos visus yra ištempęs į kalnus.

„Visus anūkus pirmiausia pastačiau ant slidžių. Keliavome po Karpatus, o paskui lankėmės Kaukaze ir kitur. Esu įsitikinęs, kad vaikai ir anūkai patys turi apsispręsti, kur krypta jų norai... Negalima jų stumti ir raginti, kad būtinai eitų tėvų ar senelių pėdomis“, – įsitikinęs pašnekovas.

Laisvalaikis – gamtoje

Vilius įpratęs keltis 6 val. ryto, padaro lengvą mankštą, pasigamina skanius pusryčius ir iki pietų stengiasi atlikti visus svarbesnius darbus. Miegoti eina 22 val. ir jokio televizoriaus nežiūri, nes, anot jo, gaila laiko. „Visas mano laisvalaikis – gamtoje: šalia – miškas, Salotės ežeras, kuriame mėgstu plaukioti“, – pasakoja senjoras.

Smalsu, ar žinomas alpinistas turi kitokių pomėgių, be kalnų ir gamtos. „Man, kaip technokratui ir energetikui, patinka kapstyti žemėje, ką nors sodinti ir auginti. Pakanka darbo ir šiltnamyje“, – aiškina vyras. Prie savo namo jis įsirengė mažytę saulės elektrinę, o pačiame erdviame name yra ir puikiai įrengtas rūsys, kuriame prireikus tilptų visa jo gausi šeima. Rūsyje yra dujinė viryklė su balionu, taip pat žibalinė lempa, kiti reikalingi daiktai, jeigu užklyptų ekstremali situacija. Žygiai kalnuose Vilių įpratino turėti atsarginį variantą kokios nors nelaimės atveju.

Beje, Viliaus, kaip ir kiekvieno alpinisto, tikslas užkopti į aukščiausią pasaulio viršukalnę Džomolungmą, deja, liko neįgyvendintas. „Nors jau du kartus, keliaujant iš skirtingų pusių su ekspedicijomis, atrodė, kad viršūnė kone ranka pasiekiamo, sutrukdė blogi orai“, – apgailestauja keliautojas.

Energetikos ir alpinizmo veteranas įsitikinęs, kad gyvenime labai svarbu turėti tikslą, ir sau juos kelia iki šiol. Dar prieš porą metų jis aktyviai, bet labiau kaip turistas, keliavo po pasaulį, leisdavosi į kalnų žygius.

Nepamatuota rizika ir egoizmas

Kaip V. Šaduikis vertina pastaruoju metu labai madingą, ypač tarp jaunų vyrų, tą beprotišką veržimąsi pakilti kuo aukščiau į kalnus? Juk viršukalnėje norisi palikti raštelį ar dar ką nors atminimui, pasižymėti vardu ir pavarde, pavyzdžiui: „Ir aš čia buvau.“ Juk kas nors, užkopęs vėliau, pamatys ir perskaitys. Beveik kiekvienas, įkopęs kad ir į ne itin didelę viršukalnę, pasiima bent uolos gabalėlį kaip suvenyrą ar įrodymą. O gal tai – noras bent taip įsiamžinti, kad nugalėjo kalnus? Pašnekovas tikina, kad kalnų nugalėti neįmanoma, nes gali būti ir atvirkščiai. Taip pat jis skeptiškai vertina siekį vienam pakilti kuo aukščiau, perplaukti vandenyną ar apvažiuoti motociklu nežinomais keliais aplink pasaulį. Ta rizika anaipol ne visada pasiteisina.

„Tarp senosios kartos alpinistų vyravo taisyklė, kad tai yra komandinis sportas, o grupėje turėtų būti

ne mažiau kaip keturi žmonės, na, mažiausiai – du. O dabar vis dažniau girdime ar skaitome: „Aš vienas kopiau ir ten, ir ten...“ Viskas gerai, padeda šerpai, virvės nutiestos link viršūnės, tik prisirišk, mokėk naudotis kirtikliu ir pirmyn... Tai kodėl atkalbinėjate?“ – svarsto pašnekovas. Visgi jis mano, kad skuba, laisvė šiais laikais elgtis taip, kaip nori, neretai tampa egoizmu. „Daug kas lekia į kalnus savaitei ar penkioms dienoms. Gaila, kad kasmet kalnuose žūsta nemažai tokių drąsuolių, – sako šilto ir šalto kalnuose patyręs vilnietis. – Bet apie savo planus ir tikslus reikia kalbėti, rengtis jiems atsakingai ir nenustoti svajoti!“

Giedrė MILKEVIČIŪTĖ

Parašai po foto:

1.V. Šaduikis – reikšmingoje 2014 metų Pamyro ekspedicijoje, skirtoje prieš 60 metų buvusiam pirmeivių žygiui tuose pat kalnuose, kai trys viršukalnės buvo pavadintos lietuviškais vardais. 2016 metais prie Džomolungmos, į kurios viršukalnę mėgino įkopti du kartus, bet sukliudė blogas oras

2. Parodoje „Čiurlioniui – 150“ Prospekto galerijoje Vilniuje

3.Alpinizmo veteranas teigia visus septynis savo anūkus pastatęs ant slidžių ir perdavęs jiems magišką kalnų trauką